

Analyticnote)". *The National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine* (2014). Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/>. (Accessed 18 Oct. 2018).

4. Yurchenko, K. and Hutz, G. "What are the risks of decentralization?". Available at: <http://blog.liga.net/user/kyurchenko/article/17090.aspx>. (Accessed 18 Oct. 2018).

5. Shchevchenko, O. "Fiscal decentralization in the context of improving the management of regions". *The National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine* (2008). Available at: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/9.htm>. (Accessed 18 Oct. 2018).

6. "Decentralization: still searching for recipes". *Dzerkalo tyzhnia* (2014). Available at: http://gazeta.dt.ua/economics_of_regions/decentralizaciya-vse-sche-v-poshukah-receptiv-.html. (Accessed 18 Oct. 2018).

7. "Fiscal decentralization is a major factor in economic security". *Solidarnist'* (2015). Available at: <http://solydarnist.org/?p=15037>. (Accessed 18 Oct. 2018).

DOI: 10.5281/zenodo.1492115

УДК [351:378:796.011.3](477)

Шевчук О. Р., аспірант ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

Shevchuk O., Postgraduate Student of the Training Research and Production Centre of the National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Й СПОРТУ

LEGAL MECHANISM OF PUBLIC REGULATION OF PHYSICAL TRAINING AND SPORTS

У статті проведений системний аналіз законодавчої бази державного регулювання в сфері фізичної культури і спорту. Досліджено становлення та генезис організаційних, правових, функціональних основ діяльності органів виконавчої влади України в сфері фізичної культури і спорту. Розглянуто проблеми становлення фізичної культури в Україні, її стан та визначено значення фізичної культури в сучасному суспільстві.

Ключові слова: *правовий механізм державного регулювання, фізична культура та спорт, державне регулювання фізичною культурою та спортом.*

A systematic analysis of the legislative framework of public regulation in the field of physical training and sports has been provided in the article. The formation and gene-

sis of the organizational, legal, and functional bases of Ukraine's executive bodies activity in the field of physical training and sports has been researched. The problems of physical training formation in Ukraine, its state and significance in modern society have been also considered.

Keywords: *legal mechanism of public regulation, physical training and sports, public regulation of physical training and sports.*

Постановка проблеми. Комплексність, системність, цілісність державного регулювання фізичною культурою й спортом в Україні багато в чому забезпечуються розвитком його теоретичних і методологічних обґрунтувань у сучасному суспільстві. Глибокі соціально-економічні й політичні перетворення в нашій країні вимагають вироблення нових підходів до вирішення проблем оптимізації функціонування системи фізичної культури й спорту. При цьому немаловажне значення має переосмислення ролі й місця держави, а також місцевого самоврядування в цій сфері людської діяльності.

Орієнтація на ефективність держави при відпрацьовуванні правового механізму державного регулювання фізичною культурою й спортом припускає переміщення акценту з кількісного аспекту державного впливу на якісний: необхідна відмова держави від ролі мецената з переходом до ролі соціального менеджера, оптимізуючого міжособистісні й міжгрупові відносини в суспільстві. Основою таких якісних змін системи фізичної культури й спорту повинне стати, у першу чергу, зміну ролі сучасної держави в економіці, і аж ніяк не вживання соціально-економічних заходів, як нерідко передбачається в спеціальних дослідженнях: спрямованість перетворень повинна стосуватися насамперед, зміни соціальної ідеології держави на адекватній правовій основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з теоретико-правовим аналізом сфери державного регулювання фізичною культурою і спортом, розглядалися в роботах багатьох вітчизняних учених. Серед них цікаві дослідження, проведені в рамках проблем державного регулювання [1, 2, 3, 4, 6].

Постановка завдання. Мета статті проаналізувати правовий механізм державного регулювання фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Удосконалення правової організації фізичної культури й спорту повинне стати головною цільовою настановою в діяльності органів державної влади, усіх фізкультурно-спортивних установ і організацій в Україні.

Поряд з необхідністю зростання ролі держави, здійснення її науково обґрунтованої політики у сфері фізичної культури й спорту традиційно високої залишається й роль права в регулюванні спортивних відносин. Визначення параметрів, границь, специфічної наповненості втримування спортивного

права України є першорядною проблемою сучасної державно-управлінської науки. Актуальність теми дослідження пояснює й той постійний інтерес, який протягом двох десятиліть присутній у вивченні державного регулювання у сфері правових питань фізичної культури й спорту.

Значення фізичної культури й спорту в сучасному світі засноване на визнанні безумовної важливості фізкультурно-спортивної діяльності для людини, держави й суспільства в цілому. Необхідність залучення всієї сукупності коштів і методів фізичної культури й спорту пояснюється насущною потребою зміцнення здоров'я, поліпшення фізичної підготовленості й формування здорового способу життя в підростаючого покоління.

Протягом останніх років у нашій країні спостерігається тривожна тенденція зниження рівня здоров'я населення. Залишаються високими показники смертності, захворюваності й інвалідності населення. За показниками життєвого рівня Україна займає лише 60-е місце у світі. Чисельність населення неухильно продовжує падати. Смертність за останні 10 років виросла майже на 40% і на сьогоднішній день депопуляція зберігає сталий характер [6]. Для розуміння сутності правового державного регулювання фізичної культури й спорту велике значення має правильне розуміння основних вихідних категорій і понять, застосовуваних у даній сфері. Їх по можливості більш чітко й строго визначення є однією з найважливіших проблем спортивного права. Найбільш широким, збірним і багатогранним у розглянутій сфері є поняття «фізична культура». Для більш глибокої й правильної уяви про втримування цього поняття його доцільно зрівняти з поняттям культура. Культура представлена в результатах матеріальної й духовної діяльності людини. Особа пізнає культуру, зафіксовану в духовних і матеріальних цінностях, діє в соціальному середовищі як носій культурних цінностей, створює нові цінності, необхідні для розвитку культури наступних поколінь.

До явищ фізичної культури (як елемента загальної культури) ставляться ті способи, види й результати людської діяльності, які спрямовані на перетворення людиною своєї власної природи. Ця частина загальної культури, яка впливає безпосередньо не на предмети зовнішнього середовища, а на саму людину, що є частиною цієї природи, на його якості, можливості, здатності.

У відповідності з Законом України «Про фізичну культуру й спорт» [5] фізична культура — це складова частина культури, область соціальної діяльності, що представляє собою сукупність духовних і матеріальних цінностей, створюваних і використовуваних суспільством з метою фізичного розвитку людини, зміцнення його здоров'я й удосконалення його фізичної активності.

У цім визначенні відбита сама широка уява, що поєднує в собі всі види й форми прояву фізичної культури. З нього випливає, що фізична культура базується як на матеріальних, так і на духовних основах.

Фізична культура й спорт — органічна частина загальнолюдської культури, його особлива самостійна область. Разом з тим це специфічний процес і результат людської діяльності, кошт і спосіб фізичного вдосконалення осо-

бистості. Фізична культура впливає на життєво важливі сторони індивіда, отримані у вигляді задатків, які передаються генетично й розбудовуються в процесі життя під впливом виховання, діяльності й навколишнього середовища. Вона задовольняє спеціальні потреби в спілкуванні, грі, розвазі, у деяких формах самовираження особистості через соціально активну корисну діяльність. Фізична культура являє собою сукупність матеріальних і духовних цінностей. До перших ставляться спортивні спорудження, реманент, спеціальне устаткування, спортивне екіпірування, медичне забезпечення. До других можна віднести інформацію, твори мистецтва, різноманітні види спорту, гри, комплекси фізичних вправ, етичні й правові норми, що регулюють поведінку людини в процесі фізкультурно-спортивної діяльності й інше.

Результатом діяльності у фізичній культурі є фізична підготовленість і ступінь досконалості рухових умінь, навичок, високий рівень розвитку життєвих чинностей, спортивні досягнення, моральний, етичний, інтелектуальний розвиток. Таким чином, фізичну культуру можна розглядати як особливий вид культурної діяльності, результати якої необхідні для суспільства й особистості в соціальному житті, у системі освіти й виховання, у сфері організації праці, повсякденного побуту, здорового відпочинку. Фізична культура проявляє своє виховне, освітнє, оздоровче, економічне й загальнокультурне значення, сприяє виникненню такого соціального плину, як фізкультурний рух, тобто спільна діяльність людей з використанням, поширення й збільшення цінностей фізичної культури.

Це означає, що фізична культура здійснює вплив не тільки на біологічну основу особистості, але й на її біосоціальну цілісність. Тому неможливо судити про фізичну культуру особистості, лише опираючись на розвиток її фізичних можливостей, без обліку думок, почуттів, ціннісних орієнтацій, спрямованості й ступеня розвиненості інтересів, потреб, переконань. Використанням фізичних вправ як коштів лікування захворювань і відновлення функцій організму, порушених або втрачених внаслідок захворювань, травм, перевтоми й інших причин займається оздоровчо-реабілітаційна фізична культура. Її різновидом є лікувальна фізична культура, яка має широкий комплекс коштів і методів (лікувальна гімнастика, дозована ходьба, біг і інші вправи), пов'язані з характером захворювань, травм або інших порушень функцій організму.

Існують так звані фонові види фізичної культури. До них відносять гігієнічну фізичну культуру, включену в рамки повсякденного побуту (ранкова гімнастика, прогулянки, інші фізичні вправи в режимі дня, не зв'язані зі значними навантаженнями) і рекреативну фізичну культуру, кошти якої використовуються в режимі активного відпочинку (туризм, фізкультурно-оздоровчі розваги).

Однієї з різновидів є професійно-прикладна фізична культура, за допомогою якої створюються передумови для оволодіння тієї або іншою професією й ефективного виконання роботи.

Формування знань, умінь і навичок цілеспрямованого й ефективного використання коштів фізичної культури здійснюється в процесі фізичного виховання. Система фізичного виховання являє собою тип соціальної практики, який склався в державі, основною функцією якого слугує організація й управління діяльністю з фізичного вдосконалення громадян. Метою української системи фізичного виховання є сприяння формуванню основ фізичної культури особистості, як найважливішого компонента в загальній культурі людини, формування розумного, гідного вигляду сучасної людини способу життя. Система державного регулювання фізичного виховання в Україні має своє організаційне оформлення, якому як виду галузевої людської діяльності сприяє забезпечення правової регламентації на рівні органів державної влади, що перетворює галузеву діяльність у галузь державного регулювання.

Як справедливо відзначається в науковій літературі [2,3], галузь державного регулювання — це вид діяльності людей, інституціолізований в організаціях, лінійно підлеглих одному центру. У досліджуваній сфері організаційне оформлення забезпечує наукову, методичну, технічну, нормативну єдність, раціональну кадрову й фінансову політику.

Як і будь-яка сфера, фізична культура й спорт потребує правового оформлення, яке: 1) надає всій системі фізичного виховання оптимальну керованість, цілеспрямованість і гарантованість; 2) створює умови для розробки довгочасної програми розвитку цієї системи; 3) визначає стабільність ресурсного забезпечення системи фізичного виховання в цілому й на цій основі вдосконалення форм і методів керівництва.

Як особливий предмет правового державного регулювання фізичне виховання врегульоване законодавчими й підзаконними актами різної юридичної чинності. При цьому серед правових інститутів галузі спортивного права можна виділити загальні, галузеві, підгалузеві й функціональні. Формою вираження правових інститутів є окремі акти представницьких органів і органів державного регулювання, положення й статuti, правила й інструкції.

Ядром системи законодавства про фізичне виховання є правові норми, тобто нормативні приписання, що виступають субстанцією, первинним елементом системи правового державного регулювання й цілі, завдання, принципи й соціальні функції фізичної культури й спорту, права, обов'язки, компетенцію органів управління, адміністрації й посадових осіб установ і організацій фізичного виховання й спорту й т.п. [1, с.82]

У справі успішного розвитку й державного регулювання фізичною культурою й спортом значну роль відіграє Конституція України.

Висновки. Таким чином, фізичне виховання виступає складною комплексною системою правового державного регулювання, що вимагає адекватної сукупності нормативно-правових актів і організаційних форм управління. У процесі фізкультурно-спортивної діяльності суб'єктів розглянутої системи виникають правові відносини, що характеризуються своїми специфічними особливостями. При цьому важливо відзначити, що правовий ме-

ханізм державного регулювання охоплює дві групи зазначених відносин.

Першу групу становлять відносини, правове опосередкування яких неминуче в чинність їх особливого юридичного втримування. Тому незалежно від сфери виникнення вони вимагають юридичної регламентації. Це, у першу чергу, правообмежувальні юридичні відносини. Так, порушення громадського порядку під час проведення спортивних змагань породжує обмежувальні адміністративно-правові відносини.

Другу групу створюють відносини, що складаються при державній організації фізичного виховання громадян або при сприянні держави розвитку фізкультурного руху. Мова йде про функціонування державного механізму, яке завжди вимагає відповідного регулювання. Виходячи із цього, у системі фізичної культури й спорту можна виділити відносини, урегульовані нормами права, і відносини неправові, регламентовані соціальними нормами, звичаями, традиціями, і т.д. Однак, відзначимо, що в дійсності такі розмежування найчастіше неможливі, тому що реальні відносини в сфері фізичної культури й спорту є завжди комплекс, одночасно регульований багатьма соціальними й правовими нормами, кожна з яких впливає на свою частину (елемент, сторону) цього відношення. Наприклад, відносини між учасниками шахового матчу в основному врегульовані відповідними правилами змагань, тобто носять організаційно-правовий характер. (Однак на реальне відношення між шахістами виявляють вплив і морально-етичний норми, і спортивні традиції, що в остаточному підсумку й створює різноманіття спортивних правовідносин). Усе це свідчить про те, що у сфері фізичної культури й спорту слід уникати зайвого необґрунтованого адміністрування, особливо тих відносин, де не потрібно прямого державного втручання.

Список використаних джерел:

1. Базылюк Т.А. Соответствие подготовки специалистов направления “физическое воспитание и спорт” требованиями рынка услуг / Т.А. Базылюк // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2006. – № 10. – С. 81–84.
2. Вавренюк С. А. Роль виховних функцій фізичної культури і спорту серед студентської молоді: державноуправлінський аспект / С.А. Вавренюк // Інвестиції: практика та досвід. – № 2. – 2015. – С. 138–140.
3. Гасюк І.Л. Економіко-правові аспекти державного стимулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні / І.Л. Гасюк // Актуальні проблеми державного управління. – 2011. – № 2 (46). – С. 58–61.
4. Дутчак М. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні / М. Дутчак // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. – 2003. – № 16. – С. 3–16.
5. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
6. Куделко В.Э. Анализ проблемной ситуации развития культуры управления физкультурно-спортивной деятельности / В. Э. Куделко // Слобожанський науково-спортивний вестник, 2013. – С. 149–151.

References:

1. Bazylyuk, T.A. "Compliance of the training of specialists of the "physical education and sport" direction with the requirements of the services market." *Pedagogy, Psychology and Medical Biol. problems of physical sport* 10 (2006): 81–84. Print.
2. Vavrenyuk, S.A. "The Role of Educational Functions of Physical Culture and Sports among Student Youth: State-Management Aspect." *Investments: practice and experience* 2 (2015): 138–140. Print.
3. Gasyuk, I.L. "Economic and Legal Aspects of State Stimulation of the Development of Physical Culture and Sports in Ukraine." *Actual problems of public administration* 2 (46) (2011): 58–61. Print.
4. Dutchak, M. Strategy and tactics of sports development for all citizens in Ukraine. *Pedagogy, Psychology and Medical Biol. problems of physical sport* 16 (2003): 3–16. Print.
5. Ukraine. Verhovna Rada of Ukraine. *The Law of Ukraine "On Physical Culture and Sports"* Web. 05 Sep. 2018. <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>>.
6. Kudelko, V.E. "Analysis of the problem situation of the culture of management of physical culture and sports activities." *Slobozhansky scientific and sports bulletin* (2013): 149–151. Print.